

*Г. Атрошенко, В. Козачухна
м. Мелітополь*

ІСТОРИКО-ФОЛЬКЛОРНИЙ ХРОНОТОП ЛІТЕРАТУРНОЇ ДОВБУШІАНИ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Останнім часом все більше зростає прагнення українського народу знати історію своєї Вітчизни, кращих синів її і доньок, своїх справжніх героїв. У цьому аспекті відзначаємо посилений інтерес і до дослідження антикріпосницького руху в Україні, у тім числі на Галичині, Буковині, Бойківщині, з метою вивчення опришківського руху, його найвідоміших представників, а також роль особи та народу в історії. Але все ж, у сучасному літературознавстві серед численних звитяжців українського поступу особливий акцент ставиться на постаті Олекси Довбуша, його політичному обличчі борця за соціальне та національне визволення, на показі його місця в класовій боротьбі.

Олекса Довбуш – народний герой, непересічна постать у нашій історії, який особливо тісно поєднував свою соціальну боротьбу з широким селянським антифеодальним рухом на західноукраїнських землях у I половині XVIII століття. Упродовж семи років ця людина спричинювала постійну небезпеку і страх для гнобителів. Олекса Довбуш виражав думки, надії, сподівання народу, мстився за усі кривди, які були заподіяні бідному трудящому люду. Його життя й небезпечна боротьба були сповнені мужності та героїки, а пошуки справедливості, доброти залишили глибокий слід у свідомості трудящих мас, були взірцем, джерелом енергії для майбутніх поколінь, вселяли оптимізм. Наш народ береже пам'ять про свого героя, увіковічивши його у фольклорі, літературі, мистецтві.

Образ Олекси Довбуша був і залишається в серцях українського народу як символ невмирущості, незламності, стійкості в боротьбі за соціальну та національну незалежність. Через те ця колоритна постать, яскрава індивідуальність привертала до себе увагу різних майстрів художнього слова.

Природно, що історико-фольклорна Довбушіана не могла не зацікавити «буковинського соловія» – Юрія Федьковича. Невідомо, коли і від кого вперше почув письменник про Олексу Довбуша. Може, від матері, яка навчила його співаночок, чи від сестри Марії, що знала величезну кількість казок і пісень, а чи від кого іншого. Але одне можна сказати напевно: пам'ять про Олексу виходить із усного народного джерела.

Літературна Довбушіана Юрія Федьковича – це поезія «Сонні мари», поема «Довбуш», оповідання «Лелії могила, або Довбушів скарб», три редакції драми «Довбуш». З усіх творів найбільшою популярністю користувалася поема «Довбуш», яка за своїм настроєм, музичністю, системою образів, лексико-стильовими барвами максимально наближена до народних співанок про героя.

Мова фольклору збагачує і живить поему. Традиції використання народнопоетичного слова засвідчуються вже вступними словами: «Гей, ци чули, люде добрі, / перед ким то ляхи стинуть, / А за ким то молодиці, / а за ким дівчата гинуть?» [2, 35].

Система мовно-художніх засобів поеми «Довбуш» значною мірою завдячує засвоєнню й творчій обробці фольклорних багатств, зокрема мови української народної пісні «Ой попід гай зелененький». Щоправда, одразу зазначимо, що поемі Юрія Федьковича властиві не примітивна стилізація і механічне перенесення у віршовану мову барв та відтінків з народної палітри, не «декорування чи орнаментация їх народнопоетичною образністю» [1, 36], а творче переплавлення й трансформація народнопісенних мовно-виражальних засобів для передачі народного світобачення. Поемі притаманний мелодійний, наспівний ритм, за яким відчувається

вплив народної пісні. Про цю природну близькість автор стверджує вже емоційно насаженою назвою – «Добуш» (на кшталт гуцульського).

По-справжньому, «по-буковинськи» високо поцінуючи народнопісенні образотворчі засоби, фольклорні символи, порівняння, загалом уснопоетичне мовлення та ритмомелодіку, Юрій Федькович досягає високої художньої форми вірша та повного злиття з її внутрішнім пафосом, концентрацією думки.

Юрій Федькович використовує традиційні символи, що сприяють розкриттю ліричних образів, змалюванню соціально-побутових картин шляхом асоціативного зіставлення із явищами природи. Так, досить широко використовуються традиційно-поетичні образи – назви дерев, кущів, рослин, тварин, птахів, явищ природи та ін. При цьому створюються оригінальні епітетні сполуки, які часто годі відрізнити від народних: «Ясна нічка в Черногорі, / місяць світить, місяць мріє» [2, 35], «В мене двері тисовії», «В Черногорі сонце сходить, / Черногора в світлі тоне, / А в скалі там десь глибоко, / Там сова десь плаче, стогне» [2, 39–40].

Про органічну спорідненість з фольклором свідчать також конденсовані словесні образи прикладкової структури, що будуються на семантичній взаємодії слів у конструкціях народнопісенного паралелізму на багатоплановому порівнянні аж до повного отожднення понять: пане-брате, срібло-злото, Дністер-Дунай. Письменник активно освоює тавтологічні структури, поширені в усній творчості: тихесенько-тихо, віє-повіває, буйні-жваві, красний-красний, ходить-ходить.

Важливим елементом організації ритму у народних піснях є зачини. Спостерігаємо тут зачин із найтрадиційнішим – початковим «Гей». Важливу функцію організації ритмомелодики виконують повтори, що несуть у собі основне смислове чи емоційне навантаження. «Концентруючи увагу на повторюваних синтаксичних одиницях, цей стилістичний прийом посилює їх художньо-зображувальні властивості» [3, 381]: «красний, красний, як царевич», «ходить, ходить по долині», «місяць світить, місяць мріє».

Із арсеналу фольклорного мовлення черпає Ю.Федькович лексику із суфіксами суб'єктивної оцінки, які викликають відповідні емоції, є виразниками ставлення автора до зображуваних подій і явищ. Особливою стилістичною виразністю з підкреслено емоціональним забарвленням відзначаються слова із суфіксацією зменшувально-пестливих семантичних відтінків, яка (суфіксація) характерна для фольклору: нічка, топірчик, Іванчик, любчик, базаринки, голосенький, пташки.

Ю.Федькович послуговується запитальними конструкціями, досить поширеними в українському фольклорі: «а за ким дівчата гинуть?», «не розкажеш заспівати?», «може, хлопців побудити?», «ви не чули о Івані?», «тобі сором, славний Добуш?», «свого брата хочеш вбити?». Питальні конструкції вносять у висловлювання тон піднесення, хвилювання, інтимності, різноманітних емоціональних забарвлень.

Естетично-образна система художньої мови Ю.Федьковича значною мірою визначається використанням народнопоетичних джерел. Назви тварин, рослин, явищ природи, постійні епітети, суфіксальні словоформи, порівняння, прикладкові конструкції, повтори, характерні синтаксичні структури є засобами ритміко-інтонаційної стилізації, побудови народнопоетичної оповідності, створення характерної почуттєвості.

Література

1. Данилюк Н.О. Розвиток семантики народнопісенного слова в сучасній українській поезії / Н.О. Данилюк // Українська мова і література в школі. – 1982. – № 5. – С. 36–42.
2. Федькович Ю. На день добрий / Юрій Федькович. – К. : Веселка, 1977. – 184 с.

3. Чередниченко І.Г. Нариси з загальної стилістики сучасної української мови / І.Г. Чередниченко. – К. : Радянська школа, 1962. – 469 с.

*А. Ахмедова.
м. Маріуполь*

САТИРИЧНА ДРАМАТУРГІЯ ГЕНРІ ФІЛДІНГА

Актуальність даної роботи зумовлена тим, що у своїх п'єсах Генрі Філдінг підіймає злободенні проблеми як для тогочасного суспільства, так і для сучасного. Але те, в них багато іронії та гострої сатири визначає їх актуальними та цікавими по сей день

Мета роботи – дослідити особливості сатиричних п'єс Генрі Філдінга.

Методологічною базою нашого дослідження є праці, М. П. Алексеєва, А. А. Єлістратової, Ю. Кагарлицького, М. Г. Соколянського.

Генрі Філдінг вважається одним з найвизначніших письменників доби Просвітництва, справжнім демократом та гуманістом, основоположником жанру реалістичного роману. Письменницьку діяльність він розпочав з драматургії та публіцистики.

У січні 1728 року вийшов перший твір Філдінга – поема "Маскарад". Філдінг знущався в ній з порожнечі і неробства англійської аристократії, над її улюбленим звеселянням – маскарадами, над придворним шаркуном, швейцарським авантюристом – "графом" Гейдеггером.

У тому ж 1728 році Філдінг ставить в театрі Дрюрі-Лейн свою першу комедію – "Любов у різних масках". Молодість і недосвідченість автора ще дуже сильно відчуваються в цій п'єсі. Вона переобтяжена дійовими особами, інтрига надмірно складна і заплутана. Немало в ній прямих запозичень з Мольєра і Конгрива. Проте думка, що лежить в основі комедії, ставить її в один ряд з майбутніми, зрілішими творами Філдінга-драматурга. П'єса присвячена викриттю удаваності в любові заради наживи. У ній затверджується думка, що справжнє почуття несумісне з користю [2, 36].

Через місяць після постановки першої п'єси Філдінг відправився в Голландію, в Лейден. Тут, в маленькому театрі Гудменс-філдс він поставив свою другу комедію норівів – "Чепурун з Темпля" (1730). Головним героєм п'єси є молодий Уайльдінг, посланий багатим батьком в Лондон для навчання юридичним наукам в Темпле. Але гульвіса Уайльдінг витрачає гроші на світські звеселяння, а батьку посилає довгі рахунки за книги, свічки і т. п. Уайльдингу протиставлений юнак іншого типу – Педант, далекий від життя філософ, напханий книжковою премудрістю. З точки зору просвітника Філдінга, обоє цих молодих людей в рівній мірі ухиляються від його позитивного ідеалу [4, 27].

До того ж жанру комедії норівів відноситься і ряд інших комедій Філдінга: "Політик з кав'ярні, або Суддя в пастці" (1730), "Старі розпусники" (1732), "Дамський угодник" (1734), "Весілля" (1742). Усі вони в жанровому відношенні дещо нагадують комедії періоду Реставрації і створені під їх впливом твори кінця XVII і перших років XVIII століття – комедії Конгрива, Фаркера, Ванбру. Проте в цих комедіях Філдінга немає того цинізму, тієї відвертої грубості і непристойності, яка була характерна для комедій періоду Реставрації. Якщо в комедіях норівів Філдінга і зустрічаються іноді окремі елементи комедійного стилю Реставрації, то вони використовуються в цілях критики розбещеності верхівки англійського буржуазно-аристократичного суспільства.

Кращою комедією цього жанру є "Політик з кав'ярні, або Суддя в пастці". Вона містить найбільш значні елементи соціальної сатири. У пролозі Філдінг заявляє про те, що має намір викривати негідників, які тримають у своїх руках меч юстиції, викривати ваду, втілену владою. У центрі комедії стоїть сатиричний образ судді